

Sygn.akt III AUa 603/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 października 2012r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Barbara Orechwa-Zawadzka (spr.)

Sędziowie: SA Bożena Szponar - Jarocka

SO del. Dorota Zarzecka

Protokolant: Edyta Katarzyna Radziwońska

po rozpoznaniu w dniu 30 października 2012 r. w Białymstoku

sprawy z wniosku A. K. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ostrołęce III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 30 marca 2012 r. sygn. akt III U 571/11

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie A. K. (1) od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. z dnia 8 czerwca 2011r.

Sygn. akt III AUa 603/12

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. decyzją z dnia 8 czerwca 2011 roku, wydaną na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 roku, Nr 205, poz. 1585 ze zm.) nie wyraził zgody na odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego określonego decyzją z dnia 21 września 2006 roku za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku w kwocie 8.823,44 złote wraz z odsetkami za zwłokę i kosztami upomnienia.

A. K. (1) w odwołaniu od powyższej decyzji wniosła o jej zmianę i odstąpienie żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, wskazując na swoją trudną sytuację rodzinną i materialną.

Sąd Okręgowy w Ostrołęce III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych po rozpoznaniu powyższego odwołania wyrokiem z dnia 30 marca 2012 roku zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że odstąpił od żądania zwrotu należności z tytułu pobranego świadczenia rentowego za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku w całości wraz z odsetkami za zwłokę. Sąd Okręgowy ustalił, że decyzją z dnia 21 września 2006 roku A. K. (1) została zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia

2006 roku w kwocie 11.460,88 złotych. Decyzja ta została doręczona na adres matki odwołującej T. T. zamieszkałej w P. przy ul. (...) i pokwitowana przez nią. Na potwierdzeniu odbioru decyzji widnieje taki sam podpis T. T., jaki widnieje na wcześniejszych potwierdzeniach odbioru korespondencji kierowanej do odwołującej. Od powyższej decyzji nie zostało złożone odwołanie. A. K. (1) twierdziła, że w okresie objętym obowiązkiem zwrotu faktycznie nie pobierała przysługującej jej renty rodzinnej, gdyż po ukończeniu 18 roku życia opuściła dom i zamieszkała ze swoim chłopakiem a obecnym mężem w miejscowości P.. Nie utrzymywała wówczas z matką żadnych kontaktów. To matka pobierała za nią świadczenia z ZUS i przeznaczała je na własne potrzeby, nie informowała też A. K. (1) o korespondencji kierowanej do niej z ZUS. A. K. (1) wskazała, że o tym, iż nałożono na nią obowiązek zwrotu renty dowiedziała się przypadkowo, w czasie, kiedy podjęła naukę i w związku z tym zwróciła się do ZUS o wznowienie jej prawa do renty. Zeznania wnioskodawczyni w tym zakresie potwierdził przesłuchany w charakterze świadka A. K. (2), który podał, że A. K. (1) w latach 2005-2006, rzeczywiście zamieszkiwała u niego, gdyż uciekła z domu i na pewno faktycznie nie pobierała renty. Rentę pobierała wówczas jej matka, która żadnych pieniędzy córce nie przekazywała. Sąd Okręgowy dał w całości wiarę zeznaniom wnioskodawczyni i jej męża, natomiast zeznaniom T. T. – matki odwołującej, jedynie częściowo. Za wiarygodne Sąd Okręgowy uznał jej zeznania w części, w której przyznała, że córka w wieku 18 lat uciekła z domu i zamieszkała z obecnym mężem. Sąd Okręgowy odmówił jednak wiary twierdzeniom świadka, że po opuszczeniu przez córkę domu pobrała za nią rentę tylko trzy razy. Zdaniem Sądu Okręgowego przeczą temu przeprowadzone w sprawie dowody. Z ustaleń Sądu Okręgowego wynikało bowiem, że w całym okresie objętym obowiązkiem zwrotu renta rodzinna przysługująca A. K. (1) była przekazywana na adres zamieszkania jej matki w P., ul. (...), za pośrednictwem poczty. Analiza dokumentów z akt rentowych, wbrew twierdzeniom świadka potwierdziła, że wszelka korespondencja do A. K. (1) była kierowana na dotychczasowy adres tj. adres jej matki w P.. A. K. (1) czyniła starania w celu wykazania, że w spornym okresie to jej matka, a nie ona, pobierała przyznane jej świadczenia i zwróciła się w tym celu do Poczty Polskiej o wydanie kserokopii przekazów pocztowych z widniejącym podpisem osoby odbierającej świadczenia za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku. Uzyskanie wskazanych dokumentów okazało się jednak niemożliwe z uwagi na fakt, że okres przechowywania dokumentów przekazowych wynosi jedynie 14 miesięcy. Niezależnie od powyższych okoliczności dotyczących faktycznego niepobrania przez A. K. (1) świadczenia rentowego w okresie od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku, Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawczyni wykazała, iż znajduje się aktualnie w bardzo trudnej sytuacji materialnej. Wraz z mężem zamieszkuje w miejscowości P., w jego domu rodzinnym, gdzie wraz z nimi mieszka rodzeństwo męża z rodziną. Wnioskodawczyni nie pracuje, pozostaje na utrzymaniu męża, który pracuje w firmie zajmującej się pracami budowlanymi, otrzymując miesięcznie najniższe wynagrodzenie w gospodarce. Nadto mąż wnioskodawczyni ma planowaną operację przepukliny kręgosłupa. Wnioskodawczyni nie ma dzieci, nie posiada żadnych nieruchomości, jak też wartościowych ruchomości, dodatkowym obciążeniem jej budżetu domowego jest spłata kredytu zaciągniętego w firmie (...) w wysokości 2.000 złotych. W przekonaniu Sądu Okręgowego powyższe ustalenia prowadzą do wniosku, że konieczność dokonania przez A. K. (1) spłaty zadłużenia względem ZUS w całości doprowadziłaby do pozbawienia jej środków niezbędnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Zdaniem Sądu Okręgowego Anna K. wykazała w przedmiotowym postępowaniu fakt rzeczywistego niepobierania i nieskorzystania ze spornego świadczenia w okresie objętym obowiązkiem zwrotu, co w powiązaniu z jej trudną sytuacją życiową i materialną, przemawiało za przyjęciem istnienia w niniejszej sprawie szczególnie uzasadnionych okoliczności, o których mowa w art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych. Decydując się na odstąpienie od żądania zwrotu należności w całości, Sąd Okręgowy miał także na uwadze, iż w trakcie postępowania windykacyjnego organ rentowy zaspokoił już część swoich roszczeń ze świadczeń uzyskiwanych przez A. K. (1) po podjęciu przez nią nauki w szkole średniej od dnia 1 września 2007 roku, jak również przejął zwrot nadpłaty z podatku dochodowego. Z powyższych względów, na podstawie art. 477¹⁴§ 2 kpc Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

Organ rentowy zaskarżył powyższy wyrok w całości, zarzucając mu:

1. naruszenie prawa materialnego tj. art. 84 ust. 8 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez uznanie, iż zaszły przesłanki do odstąpienia od żądania wobec wnioskodawczyni zwrotu

należności z tytułu pobranego świadczenia rentowego za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku w całości wraz z odsetkami za zwłokę,

2. naruszenie prawa procesowego tj. art. 233 § 1 kpc poprzez pominięcie w ocenie materiału dowodowego okoliczności związanych z wizytą wnioskodawczyni w ZUS po wstrzymaniu jej renty rodzinnej oraz cofnięciem przez nią odwołania w sprawie III U 447/09 Sądu Okręgowego w Ostrołęce, co wpłynęło na wadliwe ustalenia w kwestii niewykorzystania przez odwołującą w okresie do stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku ze świadczenia rentowego i możliwości odstąpienia wobec niej od jego zwrotu.

Mając na uwadze powyższe zarzuty organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna.

W niniejszej sprawie nie ulegało wątpliwości, iż Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. decyzją z dnia 21 września 2006 roku, wydaną na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 roku, Nr 153, poz. 1227 ze zm.) zobowiązał A. K. (1) do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku w kwocie 11.460,88 złotych wraz z odsetkami. Decyzja ta została doręczona wnioskodawczyni pod adresem w P., ul. (...), odebrana przez nią osobiście, i uprawomocniła się.

Natomiast kwestią sporną była możliwość odstąpienia przez organ rentowy na podstawie art. 84 ust. 8 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych od żądania zwrotu należności z tytułu pobranego świadczenia rentowego wobec tego, że w rzeczywistości świadczenie rentowe wypłacane na rzecz A. K. (1) pobrała jej matka T. T. oraz wobec trudnej sytuacji rodzinnej i majątkowej wnioskodawczyni.

Zgodnie z art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11. Za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się świadczenia wypłacone, mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania oraz świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

W niniejszej sprawie nie ulegało wątpliwości, że renta rodzinna za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku została nienależnie wypłacona, bowiem świadczenie to zostało wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia, a A. K. (1) była prawidłowo pouczona o braku prawa do pobierania świadczenia. W przypadku A. K. (1) organ rentowy wstrzymał wnioskodawczyni wypłatę świadczenia z powodu niekontynuowania przez nią nauki w okresie od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntował się pogląd, że pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie powoduje brak prawa do świadczenia może polegać na przytoczeniu przepisów określających te okoliczności, ale musi być na tyle zrozumiałe, aby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji (wyrok z dnia 14 marca 2006 r. I UK 161/2005 OSNP 2007/5-6 poz. 78; wyrok z 10 czerwca 2008 roku, I UK 394/2007 LexPolonica nr 2098726). Stosowne pouczenie znajdowało się w decyzjach organu rentowego adresowanych do A. K. (1), w tym także w prawomocnej decyzji zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z dnia 21 września 2006 roku (k. 44-44v).

Biorąc pod uwagę prawomocną decyzję z dnia 21 września 2006 roku ustalającą sam fakt nienależnie pobranego świadczenia rentowego, jak też jego wysokość, wbrew stanowisku Sądu Okręgowego wyrażonemu w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, zarzuty dotyczące pobrania świadczenia przez T. T. – matkę wnioskodawczyni nie mogły w

niniejszej sprawie skutkować odstąpieniem od żądania zwrotu należności. Dodatkowo należy wskazać, że zgodnie z art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych 1za nienależnie pobrane świadczenie uznaje się świadczenie wypłacone innej osobie niż wskazana w decyzji organu rentowego, jeżeli doszło do tej sytuacji z przyczyn niezależnych od organu rentowego. Przepis ten dotyczy sytuacji, gdy osoba, do rąk której dokonano wypłaty, nie była uprawniona do odbioru świadczenia. Pojęcie nienależnie pobranego świadczenia należy rozumieć jednolicie na gruncie powyżej powołanych przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych. Stąd też należało uznać, że renta rodzinna wypłacona za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku była świadczeniem nienależnym, niezależnie od tego, iż w rzeczywistości świadczenie to za powyższy okres pobrała matka wnioskodawczynie – T. T.. Wypłata świadczenia do rąk matki wnioskodawczynie nie była przez organ rentowy zawiniona. Przed ukończeniem przez A. K. (1) 18 roku życia organ rentowy wysłał w dniu 2 sierpnia 2004 roku do wnioskodawczynie informację o sposobie przekazywania wypłaty świadczenia. Natomiast w dniu 1 sierpnia 2004 roku wydał decyzję, w której zawiadomił, że od dnia 1 września 2004 roku należna renta rodzinna będzie przekazywana na nazwisko A. K. (1) (ówczesnie A. T.) pod adres, który został podany we wniosku o świadczenie tj. P., ul. (...). A. K. (1) nie zgłosiła w organie rentowym zmiany swojego adresu zamieszkania, ani nie poinformowała o tym, że nie należy wypłacać świadczenia na jej rzecz do rąk jej matki.

Jednakże niezależnie od powyższych rozważań, należy podkreślić, że okoliczność nienależności świadczenia rentowego za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku została stwierdzona przez organ rentowy w prawomocnej decyzji organu rentowego z dnia 21 września 2006 roku. A. K. (1) złożyła odwołanie od tej decyzji, jednakże skutek cofnięcia odwołania Sąd Okręgowy w Ostrołęce postanowieniem z dnia 19 sierpnia 2009 roku w sprawie III U 447/09 umorzył postępowanie w sprawie. Mając na uwadze powyższe, zarzuty dotyczące pobrania w rzeczywistości świadczenia należnego A. K. (1) przez jej matkę A. T., wbrew stanowisku Sądu Okręgowego wyrażonemu w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, nie mogły być w niniejszej sprawie skuteczne. Stąd też skuteczny okazał się zarzut apelacyjny dotyczący naruszenia przepisów postępowania tj. art. 233 § 1 kpc.

Odnosząc się natomiast do sytuacji rodzinnej i osobistej wnioskodawczynie, w ocenie Sądu Apelacyjnego, w niniejszej sprawie nie zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności o których mowa w art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, skutkujące możliwością odstąpienia od żądania zwrotu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń. Wnioskodawczynie jest osobą młodą (urodzoną w dniu (...)), dotychczas nie pracowała zarobkowo, lecz nie ma żadnych przeciwwskazań zdrowotnych, które uniemożliwiałyby A. K. (1) podjęcie zatrudnienia. Mąż wnioskodawczynie pracuje zarobkowo, małżonkowie mieszkają w domu po zmarłych rodzicach męża. Stąd też należy uznać, że trudna sytuacja rodzinna i majątkowa A. K. (1) jest jedynie przejściowa i będzie występować do czasu podjęcia przez nią pracy zarobkowej. Szczególnie uzasadnione okoliczności, o których mowa w art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych to okoliczności dotyczące zarówno sytuacji rodzinnej, jak też zdrowotnej, przy czym muszą być one na tyle wyjątkowe, że uniemożliwiają terminowe regulowanie zadłużenia. Natomiast w niniejszej sprawie wnioskodawczynie ma perspektywę poprawy i zmiany aktualnego stanu majątkowego, stąd też nie sposób wobec A. K. (1) definitywnie stwierdzić, że w przyszłości nie będzie ona w stanie zwrócić nienależnego świadczenia.

Wobec powyższego w ocenie Sądu Apelacyjnego organ rentowy zasadnie nie wyraził zgody na odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego określonego decyzją z dnia 21 września 2006 roku za okres od stycznia 2005 roku do sierpnia 2006 roku w kwocie 8.823,44 złote wraz z odsetkami za zwłokę i kosztami upomnienia.

W tym stanie rzeczy, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 kpc orzekł jak w sentencji wyroku.